

Uniwersytet Łódzki
Zakład Gleboznawstwa i Geoekologii

University of Łódź
Department of Pedology and Geoecology

Polska Asocjacja
Ekologii Krajobrazu

Polish Association
for Landscape Ecology

PARK KRAJOBRAZOWY – I CO DALEJ?

pod redakcją Grażyny Bezkowskiej

LANDSCAPE PARK – WHERE TO NEXT?

edited by Grażyna Bezkowska

wydawnictwo dofinansowano ze środków
Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Łodzi

PROBLEMY EKOLOGII KRAJOBRAZU
tom IX

THE PROBLEMS OF LANDSCAPE ECOLOGY
vol. IX

Łódź, 2001

Mariusz Kistowski

IX. INDYWIDUALNE FORMY OCHRONY PRZYRODY W OBRĘBIE PARKÓW KRAJOBRAZOWYCH WOJEWÓDZTWA POMORSKIEGO – „DYLEMAT BABUSZKI”

INDIVIDUAL FORMS OF NATURE PROTECTION INSIDE LANDSCAPE PARKS OF POMERANIAN VOIVODSHIP “BABUSHKA DILLEMA”

SUMMARY

The state of individual and nature reserve protection inside seven landscape parks of Pomeranian Voivodship was analysed in this paper. The establishment of particular nature protection forms is one of the main ways of nature conservation execution. The state of protection forms inside landscape parks is quite differential. The net of protection areas should be supplemented mainly in such landscape parks as: Vistula sand-bar, Słupia Valley and Wdzydze. It's purposeless to duplicate the protection as the protection landscape complex and landscape park on this same area, because the protection regimes of this forms are similar. The example of such situations is in the Cassubian Landscape Park, where 40% of park area duplicated with protection landscape complex. The solution of title „babushka dillema” is not univocal. In some situations a few nature protection forms can duplicate, in other situations – can't.

Despite these doubts, the establishment of individual protection forms and nature reserves in landscape parks is very important for nature conservation in parks, because local authorities in communes can registered and call these forms into being. They can established nature monuments, ecological grounds and documentation sites of abiotic nature. The participation of local communities in these processes is important for sustainable development of communes and for acceptance of nature protection introduction.

WPROWADZENIE

Realizowanie ochrony przyrody w parkach krajobrazowych, w sytuacji ich polifunkcyjności oraz związanego z nią stawiania na równi funkcji użytkowych z funkcją ekologiczną, należy do zadań trudnych. Masowe tworzenie parków krajobrazowych w ostatnim 20-leciu spowodowało objęcie nimi wielu terenów intensywnie zagospodarowanych – turystycznie, osadniczo, rolniczo lub przez gospodarkę leśną. W wielu przypadkach powołanie parku krajobrazowego nie powstrzymało procesów zagospodarowania – a wręcz przeciwnie – doprowadziło do ich intensyfikacji. Jako przykłady mogą służyć parki krajobrazowe województwa pomorskiego, np. Nadmorski lub Kaszubski.

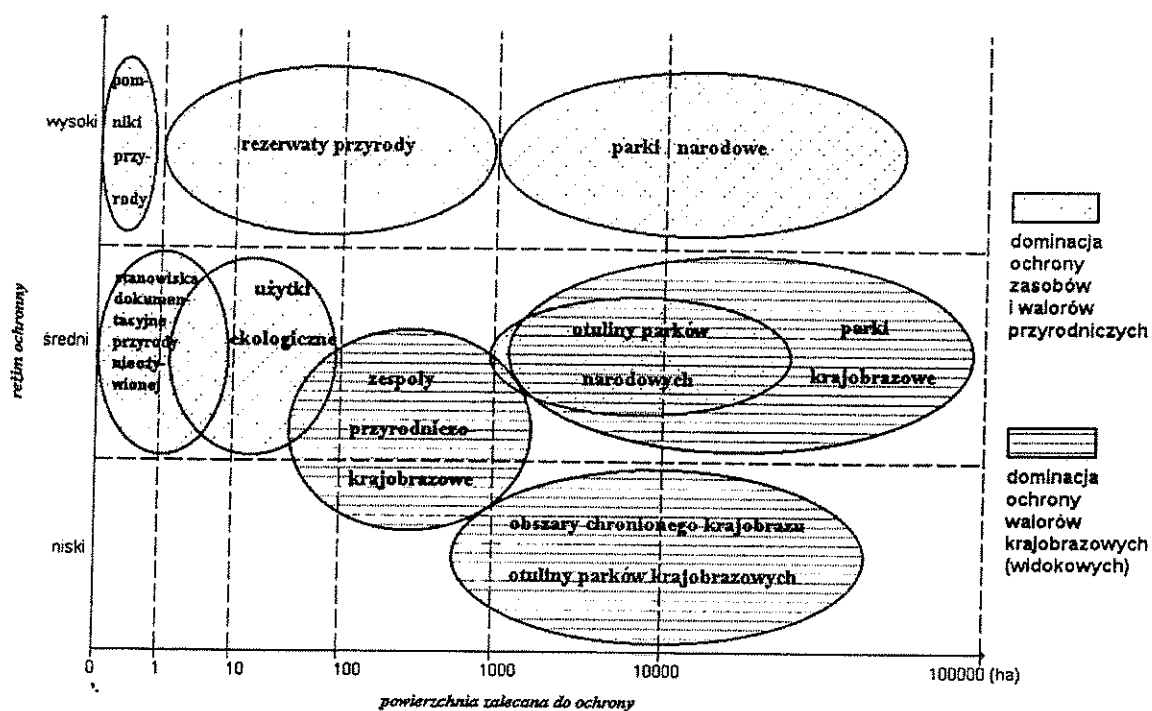
Ustawa o ochronie przyrody z 1991 roku wprowadziła obowiązek wykonywania planów ochrony dla parków krajobrazowych. Głównym celem planów jest uregulowanie zagadnień ochrony środowiska i zagospodarowania przestrzennego parków. Zastąpiły one wcześniej realizowane plany zagospodarowania przestrzennego parków krajobrazowych, uzyskując jednocześnie rangę nadrzędną w stosunku do miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego. Plany ochrony powinny zawierać zapisy stanowiące podstawę do ochrony przyrody w parku w kolejnych 20 latach. Stąd też ważne jest, aby miały one charakter operacyjny (Wolski i inni, 2000).

Jedną z metod ochrony szczególnie cennych pod względem przyrodniczym i krajobrazowym (w ujęciu fizjonomicznym) fragmentów parku jest obejmowanie ich ochroną konserwatorską, wprowadzając formy o reżimie ochronnym ostrzejszym lub odmiennym niż ten, który obowiązuje w parku krajobrazowym. Oprócz rezerwatów przyrody, wspomniana ustawa wprowadziła stosunkowo rozległy wachlarz tzw. indywidualnych form ochrony przyrody, z wyjątkiem pomników przyrody, mających charakter obszarowy. Należą do nich użytki ekologiczne, stanowiska dokumentacyjne przyrody nieożywionej i zespoły przyrodniczo-krajobrazowe. Przy obejmowaniu tymi formami ochrony fragmentów parków krajobrazowych nasuwa się jednak pytanie: na ile celowe jest powielenie (wzajemne nakładanie się) różnych form ochrony przyrody w obrębie parku krajobrazowego? Wątpliwość tę określono dla potrzeb artykułu jako „dylemat babuszki”. Aby podjąć próbę odpowiedzi na to pytanie należy ustalić wzajemne relacje pomiędzy optymalnym zakresem powierzchni oraz reżimem ochronnym różnych form ochrony przyrody. Zagadnieniu temu poświęcono kolejny rozdział.

RELACJE REŻIMU OCHRONNEGO I POWIERZCHNI RÓŻNYCH FORM KONSERWATORSKIEJ OCHRONY PRZYRODY

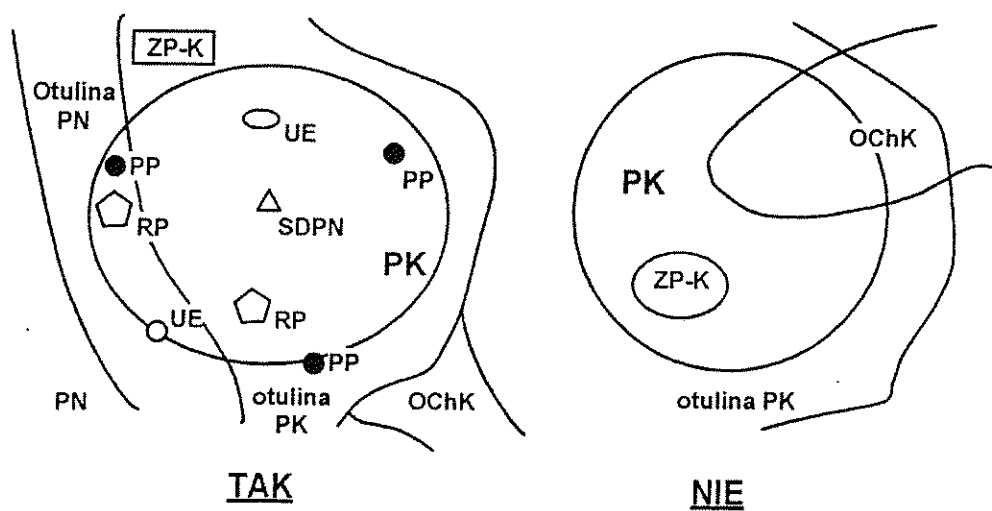
Przepisy prawne w bardzo ograniczonym zakresie regulują kwestie reżimu ochronnego i powierzchni zalecanej do ochrony w poszczególnych formach. W odniesieniu do reżimu ochronnego można jednak wysnuć pewne wnioski z definicji i zaleceń ochronnych zamieszczonych w ustawie o ochronie przyrody. Ustawa pozwala także na ogólny podział form ochrony na te, których celem jest głównie ochrona zasobów i walorów przyrodniczych (bio- i georóżnorodności) oraz te, w których dominuje ochrona walorów krajobrazowych w ujęciu fizjonomicznym. Reżim ochronny podzielono umownie na trzy kategorie: wysoki, średni i niski. Co do powierzchni obszarów chronionych, w ustawie umieszczono tylko zalecenia dotyczące parków narodowych, które nie powinny być mniejsze niż 1000 ha. Powierzchnie poszczególnych typów obszarów chronionych podane na ryc. 1 i w tab. 1 nawiązują zatem do tradycji oraz zasad ochrony przyrody i należy je traktować jako zalecane (optymalne) dla poszczególnych form. Na podstawie ryc. 1 można wnioskować, które formy ochrony przyrody mogą współwystępować z innymi, a które nie powinny. Generalna zasada w tym względzie brzmi: zasięgi form o jednakowym lub zbliżonym reżimie ochronnym oraz zbliżonym typie ochrony nie powinny nakładać się. W odniesieniu do parków krajobrazowych, zasada ta oznacza, że w obrębie parku nie powinny występować zespoły przyrodniczo-krajobrazowe

i obszary chronionego krajobrazu, posiadające rangę zbliżoną lub niższą od parku krajobrazowego i podobny typ ochrony krajobrazowej. W parkach krajobrazowych można tworzyć pozostałe formy ochrony (z wyjątkiem parków narodowych, ale łącznie z ich otulinami) (ryc. 2). Niecelowe wydaje się także jednoczesne wprowadzanie na tym samym terenie obszarów chronionego krajobrazu i otulin parków krajobrazowych.

Ryc. 1. Relacje pomiędzy reżimem ochronnym oraz zalecaną do ochrony powierzchnią dla różnych typów konserwatorskich form ochrony przyrody

Fig. 1. Relations between protection regime and area recommended for protection in different types of different protection areas

Ryc. 2. Prawidłowe i nieprawidłowe relacje przestrzenne pomiędzy obszarem parku krajobrazowego a innymi formami ochrony przyrody

Fig. 2. Regular and irregular spatial relations between landscape park area and other protection forms

Tab. 1. Zalecany reżim ochronny, powierzchnia i typ ochrony dla różnych form ochrony przyrody

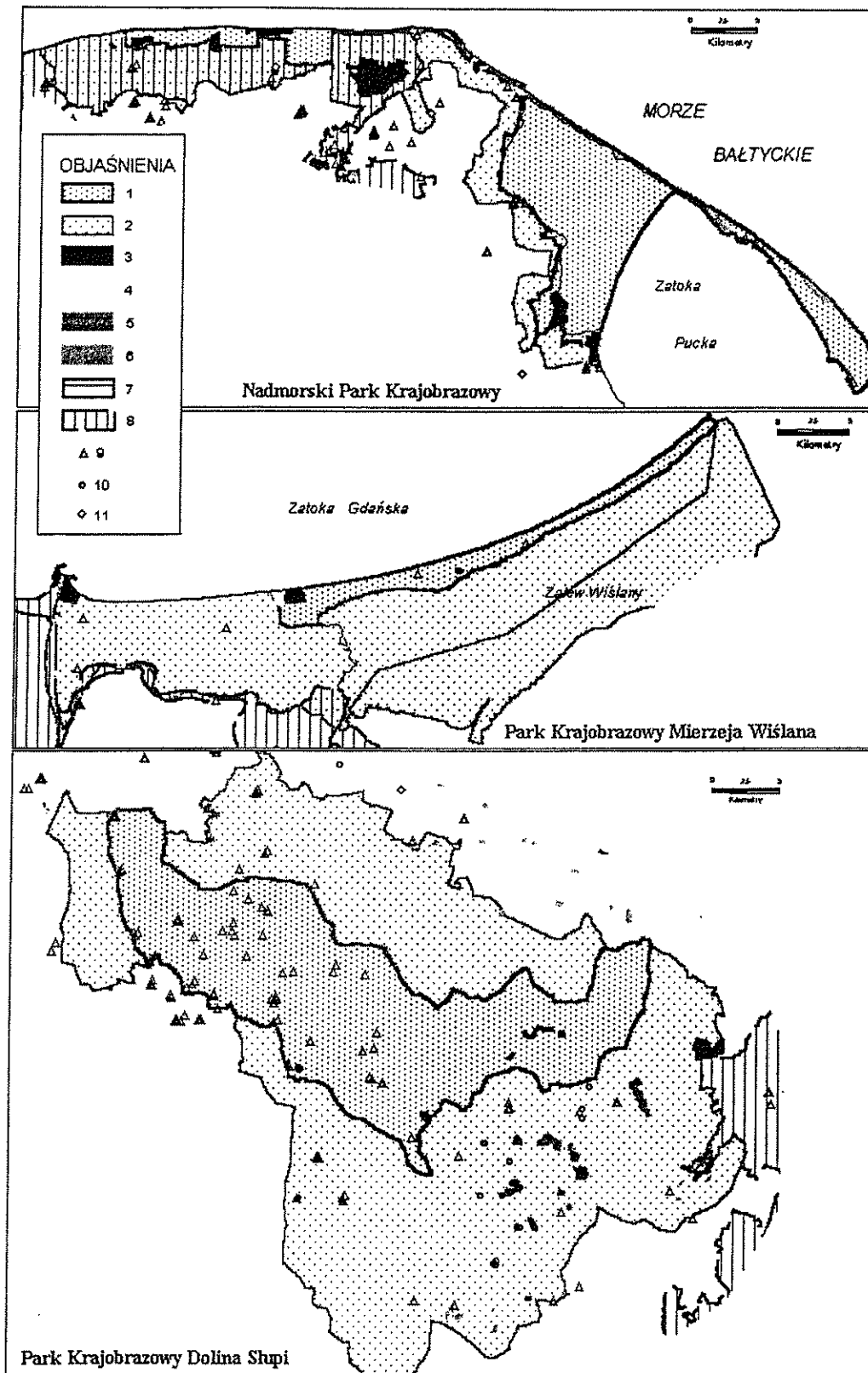
Tab. 1. Recommended protection regime, area and type of protection for forms of protection areas

Typ obszaru chronionego	Zalecany reżim ochronny			Zalecana powierzchnia obszarów chronionych					Typ ochrony		
	wysoki	średni	niski	punktowe i < 1 ha	małe 1 – 10 ha	średnie 10 – 100 ha	duże 100 – 10 ³ ha	b. duże > 1000 ha	bio- i georóżnorodności	krajobrazu-fizjonomiczna	buforowa-otulinowa
Park Narodowy (PN)	×							×	×	○	
Otulina Parku Narodowego (otulina PN)		×					○	×	○		×
Park Krajobrazowy (PK)		×						×	○	×	
Otulina Parku Krajobrazowego (otulina PK)			×				○	×		○	×
Obszar Chronionego Krajobrazu (OCHK)			×					×		×	○
Rezerwat Przyrody (Rp)	×				○	×	×		×	○	
Pomnik Przyrody (Pp)	×			×					×		
Stanowiska Dokumentacyjne Przyrody Nieożyw. (SDPN)		×		×	×				×		
Użytki Ekologiczne (UE)		×			×	○			×		
Zespół Przyrodniczo-Krajobrazowy (ZP-K)		×	○			○	×			×	

× cecha dominująca dla danej formy ochrony;

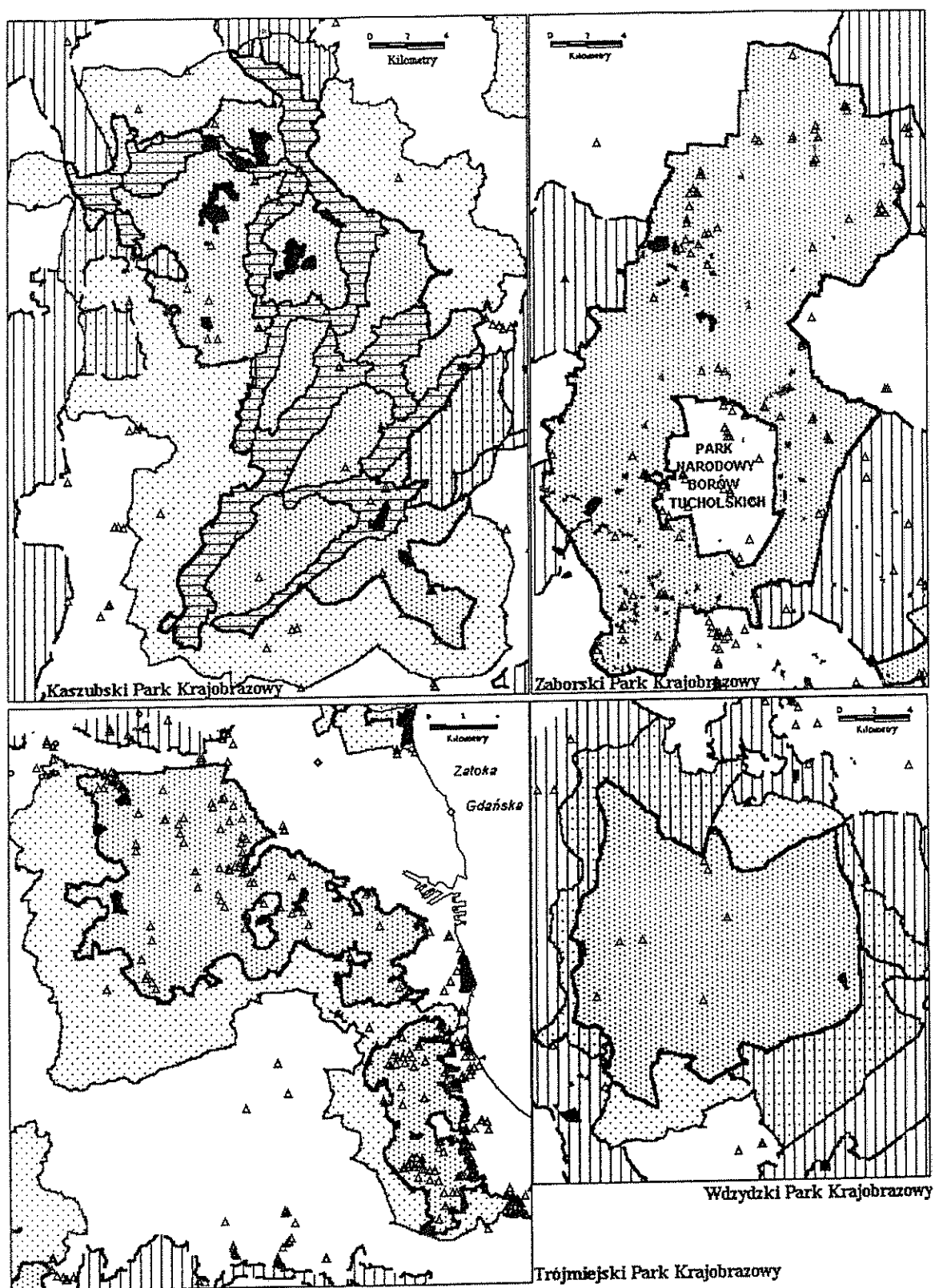
○ cecha epizodycznie właściwa danej formie ochrony

Jak pokazano w dalszej części pracy, relacje te nie zawsze wyglądają w sposób modelowy zaprezentowany na rycinie 2.

Objaśnienia: 1 - parki krajobrazowe, 2 - otuliny parków krajobrazowych, 3 - rezerwaty przyrody, 4 - otuliny rezerwatów przyrody, 5-6 - użytki ekologiczne wojewódzkie i gminne, 7 - zespoły przyrodniczo-krajobrazowe, 8 - obszary chronionego krajobrazu, 9-10 - pomniki przyrody wojewódzkie i gminne, 11 - stanowiska dokumentacyjne przyrody nieożywionej.

Explanations: 1-landscape parks, 2-buffer zones of landscape parks, 3-nature reserves, 4-buffer zones of nature reserves, 5-6-ecological grounds established on voivodship and commune level, 7-protection landscape complexes, 8-protection landscape areas, 9-10-nature monuments established on voivodship and commune level, 11-documentation sites of abiotic nature

Ryc. 3. Położenie indywidualnych form ochrony przyrody, rezerwatów przyrody i obszarów chronionego krajobrazu w obrębie parków krajobrazowych i ich otulin w województwie pomorskim

Fig. 3. Situation of individual forms of nature protection, nature reserves and protection landscape areas inside landscape parks and their buffer zones in Pomeranian Voivodship

PARKI KRAJOBRAZOWE WOJEWÓDZTWA POMORSKIEGO I WSPÓLWYSTĘPOWANIE Z NIMI INNYCH FORM OCHRONY PRZYRODY

W granicach województwa pomorskiego znajduje się siedem parków krajobrazowych w całości oraz fragmenty dwóch kolejnych parków (Tucholskiego i Pojezierza Iławskiego). W opracowaniu uwzględniono tylko parki wchodzące w całości w obszar województwa. Wszystkie parki, poza Zaborskim, posiadają otuliny. Zaborski Park Krajobrazowy jest także specyficzny z tego względu, że w jego wnętrzu położony jest Park Narodowy Borów Tucholskich, dla którego stanowi on swego rodzaju otulinę. Ze wszystkimi parkami krajobrazowymi (poza Trójmiejskim) sąsiadują obszary chronionego krajobrazu, tworząc regionalny system obszarów chronionych, będący elementem systemu krajowego. Aktualnie system ten cechuje się znaczną niespójnością, wynikającą ze scalenia czterech dawnych województw w województwo pomorskie. Niespójności, widoczne szczególnie na granicach dawnych województw, nie zostały dotychczas zlikwidowane.

Tab. 2. Parki krajobrazowe województwa pomorskiego i formy ochrony przyrody położone w ich obrębie

Tab. 2. Landscape parks of Pomeranian Voivodship and protection forms located inside their area

Nazwa parku krajobrazowego	Pow. PK		Pow. otuliny		Rezerwaty przyrody			Użytki ekologiczne				Zespoły przyr.-krajobraz.				Pomn. prz.		OChK ¹		
	ha	% ²	ha	% ²	ilość	pow.	% ³	ilość	pow.	% ³	ilość	pow.	% ³	ilość	pow.	% ⁴	ilość	pow.	% ⁵	
Nadmorski (NPK)	18804	10,5	17540	8,6	8	580	8,1	3,1	2	116	4,7	0,6	—	—	—	—	10	0,4	10660	60,8
Mierzei Wiślanej (PKMW)	4410	2,5	25812	12,7	2	109	1,5	2,5	—	—	—	—	—	—	—	—	2	0,1	1031	4,0
Doliny Słupii (PKDS)	37040	20,8	83170	40,9	4	85	1,2	2,3	—	—	—	—	—	—	—	—	73	3,1	—	—
Kaszubski (KPK)	32400	18,2	31600	15,5	12	722	10,1	2,2	1	5	0,2	0,01	8	13054	99,3	40,3	46	1,9	4767	15,1
Zaborski (ZPK)	34026	19,1	—	—	4	160	2,2	0,5	86	244	9,8	0,7	—	—	—	—	84	3,5	—	—
Trójmiejski (TPK)	19930	11,2	20500	10,1	7	172	2,4	0,8	—	—	—	—	—	—	—	—	134	5,6	—	—
Wdzydzki (WPK)	17832	10,0	15208	7,5	1	13	0,2	0,07	—	—	—	—	—	—	—	—	8	0,3	11158	73,4

¹ część otuliny parku krajobrazowego zajęta przez obszar chronionego krajobrazu

² odsetek udziału danego obszaru chronionego w całej powierzchni określonej formy ochrony w woj. pomorskim

³ odsetek powierzchni parku krajobrazowego zajętej przez daną formę ochrony

⁴ odsetek liczby pomników przyrody położonych w całym województwie pomorskim

⁵ odsetek powierzchni otuliny parku krajobrazowego zajęty przez obszar chronionego krajobrazu

Tabela 2 i ryc. 3 prezentują udział innych form ochrony przyrody w obrębie parków krajobrazowych, a także współwystępowanie otulin parków krajobrazowych i obszarów chronionego krajobrazu. Z przedstawionego obrazu wynika, że szczególnie duże nasycenie indywidualnymi formami ochrony przyrody oraz rezerwatami występuje w parkach krajobrazowych: Kaszubskim i Nadmorskim, a dość duże w Trójmiejskim i Zaborskim. Najmniej tych form jest w obrębie parków: Wdzydzkiego i Mierzei Wiślanej. Dla KPK charakterystyczne jest występowanie bardzo rozległych obszarów zespołów przyrodniczo-krajobrazowych, zajmują-

cych aż 40% jego powierzchni. Liczne i rozległe są tu także rezerwaty przyrody (2,2% powierzchni parku), szczególnie w części północnej.

DYSKUSJA

Przeprowadzona w poprzednim rozdziale analiza wykazała duże zróżnicowanie stopnia nasycenia parków krajobrazowych indywidualnymi formami ochrony przyrody i rezerwatami przyrody. Sieć rezerwatów jest niedostatecznie rozwinięta w parkach krajobrazowych: Zaborskim, Wdzydzkim, Mierzei Wiślanej i Doliny Słupi. We wszystkich parkach krajobrazowych, poza Zaborskim, należy dążyć do powołania większej liczby użytków ekologicznych. W parkach brak całkowicie stanowisk dokumentacyjnych, stąd należy podjąć pilne działania w kierunku inwentaryzacji i objęcia ochroną cennych obiektów przyrody nieożywionej. W parkach: Nadmorskim, Mierzei Wiślanej i Wdzydzkim, należy także dążyć do zwiększenia liczby pomników przyrody.

Najbardziej dyskusyjne, w świetle wcześniej przedstawionych zasad, wydaje się tworzenie zespołów przyrodniczo-krajobrazowych w obrębie parków krajobrazowych. Taka sytuacja ma miejsce w KPK. Ustawowe definicje obu tych form ochrony (na podstawie ustawy z dnia 7 grudnia 2000 r. o zmianie ustawy o ochronie przyrody), brzmią w sposób następujący: „park krajobrazowy jest obszarem chronionym ze względu na wartości przyrodnicze, historyczne i kulturowe, a celem jego utworzenia jest zachowanie, popularyzacja i upowszechnienie tych wartości w warunkach zrównoważonego rozwoju”, a „zespół przyrodniczo-krajobrazowy wyznacza się w celu ochrony wyjątkowo cennych fragmentów krajobrazu naturalnego i kulturowego, dla zachowania jego wartości estetycznych”. Porównując te definicje można wnioskować, że przedmiot ochrony w obu tych formach jest zbliżony – są to przyrodnicze i kulturowe wartości krajobrazu – a nieco odmienny jest tylko cel ochrony – w pierwszym przypadku celem jest zachowanie i popularyzacja wszystkich wartości krajobrazowych, natomiast w drugim – cel ochrony jest skoncentrowany na wartościach estetycznych (fizjonomicznych) krajobrazu. Efektem takiego wnioskowania wydaje się być stwierdzenie, że ranga ochronna parku jest nieco wyższa niż zespołu przyrodniczo-krajobrazowego, gdyż zakres proponowanej w parkach ochrony jest szerszy i obejmuje także wartości estetyczne, będące głównym przedmiotem ochrony w zespołach. Taka konstatacja wydaje się uzasadniać niecelowość tworzenia zespołów przyrodniczo-krajobrazowych wewnątrz parków krajobrazowych. Intuicyjnie należy też sądzić, że powierzchnia zespołów może być znacznie mniejsza niż parków, w których kompleksowość ochrony wymaga objęcia tą formą większego obszaru. Można dopuszczać sytuację, gdy zespół przyrodniczo-krajobrazowy ma powierzchnię 100-200 hektarów. W praktyce, najmniejsze parki krajobrazowe mają powierzchnię rzędu kilku tysięcy hektarów. Drugim wnioskiem, obok stwierdzenia zbliżonej rangi obu tych form ochrony, może być konstatacja, że przy obszarach godnych ochrony krajobrazowej o wielkościach rzędu 100-2000 ha zaleca się tworzenie zespołów przyrodniczo-krajobrazowych, natomiast przy obszarach rozleglejszych – parków krajobrazowych.

Tab. 3. Zestawienie niektórych zakazów wprowadzonych na terenie Kaszubskiego Parku Krajobrazowego i w zespołach przyrodniczo-krajobrazowych utworzonych w parku

Tab. 3. Comparison of chosen interdictions introduced on the area of Cassubian Landscape Park and in the protection landscape complexes established in the park

Zakazy dla Kaszubskiego Parku Krajobrazowego	Zakazy dla zespołów przyrodniczo-krajobrazowych
<ul style="list-style-type: none"> • pogarszania walorów krajobrazowych • lokalizowania nowych oraz rozbudowy istniejących obiektów wpływających szkodliwie na środowisko • lokalizowania i budowy nowych domów letnisko-wych i ogrodów działkowych 	<ul style="list-style-type: none"> • przekształcania istniejących i realizowanych obiektów wczasowych i turystycznych w zespoły zabudowy letniskowej
<ul style="list-style-type: none"> • lokalizowania nowych budynków w oderwaniu od zwartej zabudowy • lokalizowania nowych budynków i budowli: <ul style="list-style-type: none"> • na gruntach leśnych oraz w odległości mniejszej niż 30 m od granicy lasu – z wyjątkiem obiektów niezbędnych do gospodarki leśnej • na wyspach i półwyspach jezior • w odległości mniejszej niż 100 m od linii brzegowej wód – z wyjątkiem przystani turystycznych i rybackich, kąpielisk i istnieją. siedlisk rolniczych • w odległości mniejszej niż 50m od granic torfowisk 	<ul style="list-style-type: none"> • budowy nowych budynków i budowli: • w oderwaniu od istniejącej i zwartej zabudowy wiejskiej • na przesmykach między jeziorami • o wysokości większej niż dwie kondygnacje i poddasze lub 10,5 m, o spadkach dachów mieszczących się poza przedziałem 10-50° i agresywnej formie lub kolorystyce
<ul style="list-style-type: none"> • zmiany przeznaczenia gruntów leśnych na inne cele z wyjątkiem inwestycji poprawiających stan środowiska oraz rozbudowy istniejących dróg 	<ul style="list-style-type: none"> • zmiany użytkowania łąkowego i leśnego na inne • budowy nowych dróg z wyjątkiem dojazdów do budynków i budowli
<ul style="list-style-type: none"> • na wszystkich wodach – używania w celach sportowych i rekreacyjnych jednostek pływających napędzanych silnikami spalinowymi 	<ul style="list-style-type: none"> • używania urządzeń nagłaśniających na jeziorach oraz poza obiektami zamkniętymi w odległości do 100 m od ich linii brzegowej

Drugą przyczyną, dla której nie zawsze wskazane jest powielanie się kilku form ochrony przyrody, jest swoisty „szum informacyjny” odbierany przez podmioty działające w parkach krajobrazowych, m. in. samorządy, mieszkańców, przedsiębiorców, turystów. Nadmiar form ochrony i zaleceń ochronnych (w tym zakazów i nakazów) występujących na jednym obszarze, tworzy atmosferę niechęci wobec ochrony przyrody i realizującej ją administracji. Stąd lepiej dążyć do przejrzystości systemu ochrony przyrody i koncentrować się na skutecznym egzekwowaniu istniejących zapisów ochronnych, niż tworzyć nowe. Jako przykład nie w pełni przejrzystego systemu ochrony może posłużyć Kaszubski Park Krajobrazowy, w którym utworzono, w konsekwencji wykonania planu ochrony, osiem zespołów przyrodni-

czo-krajobrazowych. Zasady gospodarowania i ochrony w parku i zespołach regulują rozporządzenia nr 11 i 12 Wojewody Gdańskiego z dnia 3 września 1998 roku. Analiza niektórych zapisów sformułowanych dla parku i zespołów (tabela 3) daje wrażenie, że niektóre z nich są do siebie bardzo zbliżone, inne z kolei są ze sobą nie w pełni zgodne.

W świetle wcześniejszego stwierdzenia, że zespoły przyrodniczo-krajobrazowe są formami ochrony równorzędnymi lub nawet nieco niższymi rangą od parków krajobrazowych, niekonsekwentne wydaje się, że niektóre zakazy sformułowane w tabeli 3 są znacznie ostrzejsze dla zespołów niż dla parku. Rekonesans przeprowadzony na terenie KPK wskazuje, że egzekwowanie wielu zakazów wprowadzonych dla zespołów przyrodniczo-krajobrazowych, przy aktualnych możliwościach administracji ochrony przyrody, jest mało realne, gdyż w ich obrębie koncentruje się większość ruchu turystycznego i działalności gospodarczej odbywającego się na tym terenie.

PODSUMOWANIE

Przeprowadzony w artykule przegląd indywidualnej i rezerwatowej ochrony przyrody realizowanej w obrębie parków krajobrazowych województwa pomorskiego wykazał, że jest ona jednym z podstawowych sposobów wykonywania ochrony przyrody na ich terenie. Stan tej ochrony jest bardzo zróżnicowany, co wynika nie tylko z różnej rangi walorów przyrodniczych parków, ale przede wszystkim z nierównomiernego stanu ich rozpoznania. Sieć obszarów chronionych, przede wszystkim rezerwatów przyrody, użytków ekologicznych i stanowisk dokumentacyjnych wymaga uzupełnienia przede wszystkim w parkach krajobrazowych: Mierzei Wiślanej, Doliny Słupi i Wdzydzkim. Wydaje się, że niecelowe jest powielanie ochrony w formie zespołów przyrodniczo-krajobrazowych i parków krajobrazowych, ze względu na zbliżoną rangę tych form. Sytuacja taka ma miejsce na 40% powierzchni Kaszubskiego Parku Krajobrazowego. Celowość nakładania się tych form można będzie w pełni ocenić jednak dopiero za kilka lat, analizując skuteczność egzekwowania wprowadzonych zakazów i nakazów. Rozwiązanie tytułowego „dylematu babuszki” nie jest zatem jednoznaczne. W pewnych sytuacjach kilka form ochrony przyrody może współwystępować na jednym obszarze, w innych nie powinno mieć to miejsca.

Konieczność tworzenia indywidualnych form ochrony przyrody (poza zespołami) w parkach krajobrazowych wynika także z możliwości ich powoływania przez samorządy gminne, co może przyczynić się do szerszego przyswajania celów i zasad ochrony przez społeczności lokalne oraz większego wpływu przez te społeczności na wybór przedmiotu ochrony. Należy też podkreślić konieczność zwiększenia roli aktywnych zabiegów ochrony przyrody na wymienionych obszarach, na których dotychczas preferowana była ochrona zachowawcza (konserwatorska).

LITERATURA

Kistowski M., Myślak D., Twardowska K., 1998, Indykacja wartości przyrodniczych: kryteria wyznaczania i oceny zespołów przyrodniczo-krajobrazowych w Polsce północnej i zachodniej, *Przegląd Przyrodniczy IX*, z. 1/2.

Rozporządzenie nr 11/98 Wojewody Gdańskiego z dnia 3 września 1998 r. zmieniające rozporządzenie nr 5/94 z dnia 8 listopada 1994 r. w sprawie wyznaczenia obszarów chronionego krajobrazu, określenie granic parków krajobrazowych i wyznaczenia wokół nich otulin oraz wprowadzenia obowiązujących w nich zakazów i ograniczeń, *Dziennik Urzędowy Województwa Pomorskiego nr 59 z dnia 14 września 1998 r.*

Rozporządzenie nr 12/98 Wojewody Gdańskiego z dnia 3 września 1998 r. w sprawie zatwierdzenia „Planu ochrony Kaszubskiego Parku Krajobrazowego” oraz wyznaczenia w nim zespołów przyrodniczo-krajobrazowych, *Dziennik Urzędowy Województwa Pomorskiego nr 59 z dnia 14 września 1998 r.*

Ustawa z dnia 7 grudnia 2000 r. o zmianie ustawy o ochronie przyrody z dnia 16 października 1991 r.

Wolski P., Kistowski M., Cieszewska A., Kaliszuk E., 2000, Landscape structure and spatial planning: relations and conflicts (w:) *Fragmentation and Land Use Planning: Analysis and Beyond*, Ed. by G. J. Carsjens, ISOMUL & Land Use Planning Group, Wageningen University.